

Маг

Молодий англієць Ніколас Ерфе зголошується замістити вакантне місце вчителя на далекому грецькому острові, аби лишень забути про нещасливе кохання та чкурнути від буденних клопотів. На острові його дружба з мільйонером-відлюдником перетворюється на таємничу - і смертоносну - гру, сповнену жорстокості, наруги, спокуси та зради. Із тим як Ніколас дедалі глибше втягується в психологічну гру трикстера, йому стає щораз складніше відрізнити минуле від сьогодення, фантазію від реальності. Він мусить стати відчайдухом, щоб боротися за можливість зберегти здоровий глузд і просто вижити.

Джон Фаулз майстерно викладає скрупульозне дослідження складнощів влаштування людського розуму: калейдоскоп тривожного, захопливого і спокусливого, що перетворює роман «Маг» на шедевр світової літератури.

КЛАСИКА

ДЖОН ФАУЛЗ
МАГ

Астарті[1]

Маг, Волхв, Чародій — фокусник, костирник і кугляр у світі паскудного обману. Це поширене трактування відповідає справжньому символічному значенню так само, як ужиток карт таро у ворожінні відповідає їхній містичній суті, згідно з езотеричним ученням символізму...

На столі поперед Мага розташувалися карти таро чотирьох мастей — символи, що позначають складові частини природного життя й, неначе фішки, лежать на очах адепта, а той трактує їх на свій розсуд. Унизу поміщено троянди та лілії — *flos samprī* й *lilium convallium*, перетворені на садові квіти, щоб показати культуру високих поривів.

Артур Едуард Вейт, «Ключ до таро»[2]

ПЕРЕДМОВА

Хоча в плані тематики та сюжету це видання не варто вважати новою версією «Мага», однак воно відрізняється від попереднього не тільки стилістичними правками. Багато епізодів фактично переписано наново, один чи два додано. Я пішов таким не дуже звичним шляхом, зокрема, й тому, що саме ця книжка — з огляду на адресовані мені листи — зацікавила читачів більше, ніж увесь мій попередній доробок. Віддавна силкуюся примиритися з тим, що твір, який мені — з погляду професіонала — найменш подобається (на першій порі після публікації численні його рецензенти радо поділяли таку не дуже похвальну оцінку), й далі приналежить більшості моєї читацької аудиторії.

«Маг» вийшов 1965 року. Це моя третя з ліку книжка, але з усякого погляду, якщо не зважати на дату опублікування, вона таки перша. Я почав писати цей роман на початку 1950-х років, і відтоді його фабула й тональність зазнавали безлічі змін. У початковій версії «Мага» був виразний містичний елемент — спроба створити щось співзвучне із шедевром Генрі Джеймса «Оберт гвинта». Однак тоді в мене не було цілісної системи поглядів щодо своєї мети — і в житті, і в цій книжці. Об'єктивна частина мого «я» не вірила в те, що колись мене друкуватимуть, суб'єктивна ж незграбно й завзято творила міф і не могла від нього відректися. Дуже добре пам'ятаю, як мені раз по раз доводилося відкидати первинні ескізи через невміння описати те, що хотілося. Робота валилася з рук через вади

техніки й ту дивну особливість уяви, що видається скоріш нездатністю відтворити реальне, ніж невмінням матеріалізувати нереальне (хоч насправді з цих двох припущень слушне друге).

А проте 1963 року, коли успіх «Колекціонера» додав мені трохи віри у свою спроможність як літератора, саме «Маг» — безкінечно катований і безліч разів перелицьований каліка — запрагнув узяти першість над іншими творами, до яких я брався в п'ятдесяті роки... хоч, як гадаю, щонайменше два з них були значно презентабельніші й могли б викликати гучніший розголос — принаймні в Англії.

До роботи я взявся 1964-го — скомпонував і переробив усі написані раніше розділи. Та все одно «Маг» залишався учнівським твором, під фабулярним нашаруванням розпізнавався записник про дослідження незнамого краю, здебільшого неправильно проваджене й хибно трактоване. Навіть в остаточній, опублікованій редакції цієї книжки набагато більше випадкового і наївно інтуїтивного, ніж міг би подумати інтелектуальний читач. Найтяжчий огріх з усього закинутого мені критикою полягав нібито в тому, що «Маг» — це холодно розраховане вправління у фантазії, інтелектуальна гра. А тим часом одна з невиправних вад книжки — це спроба приховати справдешній вигляд ненастанних змін потоку свідомості, під впливом яких її написано.

Крім очевидного впливу Карла Юнга, чий теорії в той час мене дуже цікавили, значну роль у написанні «Мага» виконало три книжки. Я добре тямив, що зразком для мого твору послужив «Великий Мольн» Алена Фурньє; аж так добре, що в

новій редакції довелося видалити низку надто вже явних запозичень. Мабуть, ці паралелі не дуже різали б око літературознавцю-формалістові, але без французького прообразу «Маг» був би зовсім іншим. Здатністю «Великого Мольна» впливати на сферу позалітературного досвіду (це стосується принаймні декого з нас) — от чим я хотів наділити книжку. Ще одна хиба «Мага», з якою я теж не зумів упоратися, випливає з того, що я не розумів простої речі: він виражає переживання, притаманні власне юначому віку. Герой книжки Фурньє, на відміну від мого, юний.

Хоч це може видатися дивним, але на написання мого роману, безсумнівно, вплинув також «Бівіс» Річарда Джефферіза — книжка, що заповонила мою дитячу уяву. Як гадаю, письменник — свідомо чи підсвідомо — формується в дуже молодому віці, а з «Великим Мольном» «Бівіс» має спільну рису — зображає зовсім інший світ, ніж той, який бачить дитина із заможної родини, народжена в передмісті, схожа на мене змалку. Кажу це, щоб підкреслити: глибинний зміст і дух таких книжок залишаються з нами й після того, як ми з них виростемо.

У той час я ще не усвідомив, що в основі «Мага» є ще одна — третя книжка, а нині висловлюю вдячність спостережливій студентці Ридинзького університету, яка написала мені через багато років після виходу «Мага» у світ і вказала на низку паралелей із «Великими сподіваннями». Вона не могла знати, що це єдина книжка Діккенса, яку я завжди цінував і любив (за неї пробачаю цьому письменникові багато чого іншого, яке мені не подобається в його творах); що я, тоді ще вчитель,

почавши писати власний роман, залюбки викладав про «Великі сподівання» в класі; що довго носився із задумом зробити з Кончіса жінку й почасти здійснив цю ідею, втіливши деякі риси міс Гавішем в образі пані де Сейтас. У нову редакцію «Мага» я помістив невеликий уривок, віддавши данину цьому не зауваженому раніше впливу.

Коротко скажу про дві значніші зміни. У двох епізодах посилено еротичний мотив. Я попросту набрався духу і впровадив те, на що колись не наважувався. Друга зміна стосується закінчення. Хоч його головна ідея ніколи не видавалася мені аж такою неясною, як декотрим моїм читачам (мабуть, тому, що вони не приділили належної уваги двовіршу із «Всенощної Венери»[3], яким закінчується книжка), та я визнав, що міг би й виразніше натякнути про бажаний фінал... і от зробив це.

Мало хто з письменників охоче відкриває автобіографічне обумовлення своїх творів, яке переважно полягає не в конкретних датах, фактах і заняттях, — і я не виняток. А однак мій Фраксос («обгороджений острів») — це справдешній грецький острів Спеце, де 1951–1952 років я викладав у приватній школі з пансіоном, тоді не дуже схожій на описану в «Магу». Якби я спробував змалювати близький до дійсності образ школи, то довелося б написати сатиричний роман[4].

Широко відомий грецький мільйонер, що недавно придбав частину острова, не має нічого спільного з моїм, придуманим; пан Ніархос з'явився на Спеце значно пізніше. Також і попередній власник вілли «Бурані» — розкішних апартаментів, що їх, як і певні зовнішні риси його самого, я зобразив у

книжці, аж ніяк не прототип мого персонажа, хоча, як знаю, таке припущення стає чимсь на зразок місцевої легенди. З цим паном, приятелем Венізелоса-старшого[5], ми побачилися всього двічі, та й то дуже коротко. Запам'ятався мені його будинок, а не він сам.

Відтоді мені вже не доводилося бувати на Спеце, і, судячи з того, що я чув, нині було б важко навіть уявити цей острів таким, яким я змалював його зразу після війни. Там не було з ким водити компанію, хоча у школі весь час працювало двоє вчителів-англійців, а не один, як у книжці. Завдяки щасливому випадку я познайомився з чудовим колегою, нині вже давнім другом — Денісом Шарроксом. Неймовірно начитаний, він набагато ліпше за мене знав грецькі звичаї. Саме Деніс перший запровадив мене до вілли, а незадовго перед тим відмовився від своїх літературних амбіцій. Криво всміхнувшись, ствердив, що на попередніх відвідинах у «Бурані» він написав останнього вірша в житті. Незбагненним чином ці слова збудили мою фантазію: дивовижна усамітнена вілла, чудові краєвиди навколо неї, крах ілюзій мого приятеля. Наближаючись до цієї оселі, що стояла на мисі, ми почули музику, несподівану на тлі античного пейзажу... звуки не благородного плеєлівського клавесина[6], як у романі, а чогось такого, що абсурдно наводило на думку про валлійську каплицю. Сподіваюся, ця фісгармонія досі там. Вона теж щось та й викликала.

У той час чужинці — навіть греки — були на острові великою рідкістю. Пам'ятаю, одного разу до нас із Денісом примчав хлопчик і повідомив, що з афінського пароплава зійшов якийсь англієць, а ми, неначе два Лівінгстони, вирушили привітати

нечуваного прибульця на нашому пустинному острові. Наступного разу приїхав Кацимбаліс, «маруссійський колос» Генрі Міллера[7], і ми поквапилися висловити йому пошану. Тоді в Греції витав милий, зворушливий дух села.

Цей острів, крім його обжитих закутків, таки населяли привиди — щоправда, витонченіші й гарніші, ніж ті, що я створив. Я ніде не чув такої, як тут, загадкової тиші соснових борів, схожої на вічно чистий аркуш, спраглий якщо й не записки, то принаймні слова. Від неї виникало дивовижне відчуття втрати часу й участі в народженні міфу. Здавалося, де-де, а в такому місці навряд чи може щось статися, проте у повітрі невідступно витала провість подій. Тутешній дух-покровитель — *genius loci* — був дуже схожий на героя найвишуканіших віршів Малларме про незримий політ, про слова, безрадні перед несказаним. Важко описати значення цих вражень для мене як письменника. Вони пройняли мое ество й позначилися на ньому глибше, ніж усі інші спогади про людей і природу цього острова. Уже тоді я усвідомив, що з багатьох поглядів став невинним вигнанцем із англійського суспільства, однак романістові належить зазнати ще важчого вигнання.

На перший погляд, ці враження гнітючі, як і в багатьох початківців — письменників і художників, які приїжджають до Греції шукати натхнення. Породжене таким досвідом відчуття нездарності й духовного отупіння ми прозвали егейською хандрою. Треба бути справді зрілим митцем, щоб створити щось вартісне на тлі найчистіших і найгармонійніших краєвидів нашої планети; особливо ж коли знаєш, що в них

могли якнайліпше вписуватися тільки ті люди, які траплялися в прадавні часи. Острівна Греція й досі Кіркея; й мандрівному митцеві не варто тут засиджуватися, якщо він дбає про свою душу.

Крім згаданого вище, під час мого перебування на Спеце не діялося нічого іншого, що мало б якийсь зв'язок із «Магом». Реальні основи описаних у книжці подій постали після мого повернення до Англії. Утікши від Кіркеї, я важко пережив наслідки втечі. Ще не тямив тоді, що романістові конче потрібні втрати, що вони дуже сприяють творчості, хоча йому самому завдають болю. Невиразне чуття якогось недоситу, змарнованої нагоди спонукало мене пересадити особисті прикросці, яких зазнав уже в Англії, на ґрунт пам'яті про Спеце з його безлюдними просторами. У споминах цей острів помалу перетворювався на втрачений рай, на безіменний — *sans nom* — маєток Алена-Фурньє, а то й на Бівісову ферму. Поступово мій герой Ніколас набирив виразних рис якщо й не пересічного сучасника-англійця, то принаймні пересічної людини з мого суспільного прошарку та середовища. У прізвищі, яким я наділив цього персонажа, криється родинний каламбур. Змалку я вимовляв «f» замість «th», і насправді назва «Ерфе» замінила слово «Earth» — «Земля». Такий словотвір значно випередив у часі підхожу асоціацію з Оноре д'Юрфе та його «Астреею»[8].

Сподіваюся, що написане вище звільнить мене від обов'язку тлумачити «значення» цієї оповіді. Роман, хай навіть прозоріше задуманий і виразніше викладений, ніж мій, — це аж ніяк не кросворд, у якому заданій легенді відповідає один-єдиний набір

правильних відповідей. Інколи я зневірююся в тому, що колись вдасться викоренити хибне трактування цієї аналогії («шановний пане Фаулзе, будьте ласкаві пояснити, що означає...») з голів нинішніх тлумачів-раціоналістів. Якщо в «Магу» і є якийсь «справжнє значення», то його не більше, ніж у таблиці, взятій із психологічного тесту Роршаха. Це значення залежить від реакції, викликаної в читача, а, як на мене, й мови не може бути про якусь задану наперед «правильну» реакцію.

Мушу додати, що, переробляючи текст, я не ставив за мету врахувати чимало слухних закидів щодо надміру, зайвої ускладненості, штучності й такого іншого, що їх суворі зрілі критики висловили про перше видання книжки. Тепер я знаю, у якому віці читачів найбільше приваблює «Маг»; знаю також і те, що він має назавжди залишитися романом про юність, написаним рукою юнака-переростка. Виправдовує мене тільки те, що всім митцям належить вільно й цілковито охоплювати свій життєвий досвід. Решта світу може піддавати цензурі й хоронити своє особисте минуле. Ми не можемо, а тому аж до смертного дня мусимо залишатися не зовсім зрілими — як свіжа зелень — і сподіватися, що вона стане урожайною зеленню. У найвідвертішому із сучасних романів про романістів, в останньому, болісному творі Томаса Гарді «Кохана», не змовкає нарікання на те, що начебто вже «зрілим», літнім творцем і далі верховодить його «я» з молодих років. Можна позбутися цієї тиранії, як учинив сам Гарді, але за це доводиться розплатитися здатністю писати твори. «Маг» теж був спонтанним, зовсім не усвідомленим возвеличенням такого ярма.

Якщо в моєму — більш ірландському, ніж грецькому, — вінегреті з домислів про суть існування людини та з вимислів і була якась головна ідея, то вона, мабуть, полягала в альтернативному заголовку (й досі, буває, шкодую, що відкинув його): «Гра в Бога». Я задумав Кончіса як набір личин, що відображають уявлення про Бога — від містичного до псевдонаукового, обтяженого фаховим арго; тобто набір хибних понять про те, чого немає в дійсності, — про абсолютне знання і абсолютне могуття. Розвіювання таких ілюзій я й досі вважаю найгуманістичнішою метою. Добре було б, якби якийсь надприродний Кончіс пропустив арабів та ізраїльтян, ольстерських католиків і протестантів через евристичну м'ясорубку, в якій побував Ніколас.

Я не виправдовую Кончісового рішення під час страти. Наголошую на реальності дилеми. Бог і свобода — полярно протилежні поняття; люди вірять у придуманих богів передусім тому, що бояться повірити у свободу. Я доволі довго живу, аби спостерегти, що деколи вони це роблять із добрих спонукань. Натомість я керуюся таким головним принципом, який маю за стрижень «Мага»: справдешня свобода перебуває між двома полюсами дилеми, а не в одному чи другому з них, тому вона не може бути абсолютною. Будь-чия свобода, хай навіть дуже відносна, може виявитися химерою, але моя власна й донині воліє вважати інакше.

1976

Джон Фаулз

ЧАСТИНА ПЕРША

Un débauché de profession est rarement un homme pitoyable.

De Sade, «Les Infortunes de la Vertu»[1.0]

РОЗДІЛ 1

Я народився 1927 року, єдина дитина англійців, вихідців із середнього класу, вихованих у гротескній видовженій тіні потворної карлиці — королеви Вікторії, які так і не спромоглися глянути згори на історію, щоб вибратися звідти. Закінчивши привілейовану приватну школу, я два роки марнував час у війську, а тоді вступив до Оксфордського університету. Ось там і почав розуміти, що я зовсім не такий, яким хотів бути.

Набагато раніше я втямив, що мені придалися б інші батьки та предки. Батько був бригадний генерал — аж ніяк не завдяки якимсь видатним професійним здібностям, а тільки тому, що у відповідний час дожив відповідного віку; мати могла послужити справдешнім зразком дружини майбутнього генерал-майора. Зокрема, вона ніколи не перечила йому й завжди — навіть тоді, коли чоловік перебував за тисячі миль від домівки — поводитися так, ніби він у сусідній кімнаті прислухається до жінчиних слів. Поки тривала війна, я рідко бачився з батьком і в довгих проміжках між побаченнями вимріював його образ, менш чи більш близький до ідеалу, та не пізніш як на третю добу генеральської відпустки цей образ генеральним (неоковирний, зате доречний каламбур) чином руйнувався.

Як і всі люди, що не доросли до своєї посади, він чіплявся за показне, несуттєве та дріб'язкове й, замість ворушити звивинами, клепає собі панцир із гучних, писаних з великої літери слів: Дисципліна, Традиція, Почуття Обов'язку... А коли я

насмільювався суперечити (таке траплялося дуже рідко), батько брав одне з цих священних слів і лупив ним мене по голові; безсумнівно, у такий самий спосіб він поводився зі своїми підлеглими. Якщо хтось із них відмовлявся підкоритися й припишкнуту, то генерал злостився, а точніше — дозволяв собі злоститися. Ця злість була схожа на лютого рудого пса, якого будь-коли можна спустити з ланцюга.

За родинним переказом, доволі надуманим, наші предки емігрували з Франції після скасування Нантського едикту — гугеноти-шляхтичі, далекі родичі Оноре д'Юрфе, автора «Астреї», найпопулярнішої книжки XVII сторіччя. Щоправда, — якщо не зважати на колегу Карла Другого у віршомазанні, Тома Дюрфея[1.1], спорідненість з яким не менш сумнівна, — ніхто з нашого роду не мав нахилу до творчості; у всіх поколіннях ці матроси, капітани, священники та дрібні землевласники різнилися тільки одягом і потерпали від згубної пристрасті до азартних ігор. Мій дід мав чотирьох синів. Двоє не повернулися з Першої світової війни, а третій вибрав бридкий спосіб позбутися атавістичного спадку — втік до Америки, не оплативши картярських боргів. Мій батько — наймолодший із братів, прикметний усіма тими рисами характеру, які належало б мати найстаршому, ніколи не обмовлявся про життя цього втікача, тож не знаю, чи він іще живий і чи є в мене по той бік Атлантики двоюрідні брати та сестри.

Іще старшокласником я втямив, що мої батьки хибують на велику ваду — не відчують нічого іншого, крім зневаги, до способу життя, який мені хотілося б провадити. Я успішно студював англійську мову, публікував у шкільному журналі

вірші під псевдонімом і вважав Дейвіда Герберта Лоуренса найвидатнішою людиною сторіччя. Мої батьки, звісно ж, не читали цього письменника, а якщо й чули про нього, то хіба що у зв'язку з «Коханцем леді Чаттерлей».

Я поблажливо ставився до матеріної м'якої емоційності та батькових нападів нестримних веселощів. Деякі їхні риси характеру мені завжди подобалися, хоча самі батьки були проти такого вподобання. На час, коли згинув Гітлер, а мені стукнуло вісімнадцять, я сприймав батька й матір тільки як достачальників матеріальних благ, мусив виставляти напоказ формальну вдячність і не міг здобутися на відповідні синівські почуття.

Я провадив подвійне життя і в школі набув репутацію естета й циніка часів війни. Довелося таки піти в армію, на те мене спонукали Традиції та Жертовність. Я запевняв усіх (і директор школи підтвердив ці запевнення), що маю намір згодом вступити до вишу. У війську й далі тривало подвійне життя: на людях я виконував нудотну роль сина хвацького генерала Ерфе, а на самоті гарячково ковтав прозу видавництва «Пенгвін» і збірки віршів. Демобілізувався за першої ж нагоди.

До Оксфордського університету я вступив 1948-го. На другому році навчання в коледжі Магдаліни, зразу після літніх канікул, під час яких я майже не бачився з родителями, моєму батькові випало полетіти до Індії. Він узяв із собою матір. Літак, у якому вони подорожували, потрапив у грозу й, розбившись за сорок миль на схід від Карачі, став похоронним вогнищем із залізччя та високооктанового бензину.

Коли минув перший шок, мені зразу ж полегшало, я почувся на волі. Мій найближчий родич, материн брат, фермерував у Родезії, тож тепер не було кому наступати на горло моєму «я» — як на мене, справжньому. Звісно ж, моїм слабким місцем була синівська шанобливість, зате я добре орієнтувався в модних інтелектуальних течіях.

Принаймні вважав, що добре орієнтуюся, — як і інші диваки, мої однокашники з коледжу. Заснувавши невеличкий клуб під назвою «Les Hommes Révoltés»[1.2], ми пили сухий херес і (як спротив моді на грубововняне ура-патріотичне дрантя кінця сорокових років) одягали темно-сірі костюми й чіпляли на шию чорні краватки. На наших зустрічах ми дискутували про буття й небуття[1.3], а безладний спосіб життя називали екзистенціалістським. Невтаємниченим людям він видався б примхливим, геть егоїстичним. Нам годі було втямити, що герої (чи антигерої) французьких екзистенціалістських романів живуть на папері, а не в дійсності. Ми силкувалися мавпувати з цих героїв, помилково вважаючи метафоричний опис складних станів духу готовим рецептом правильної поведінки. І, як годиться, проймалися непідробним болем. Багато хто з нас попросту хотів видаватися оригіналом — у дусі вічного оксфордського дендизму. У клубі таке вдавалося.

Я набрався звички до розкоші й набув штучних манер. Діставши диплом середняка, тішився високою ілюзією — вважав себе поетом. Ніщо не стоїть так далеко від поезії, як моя тодішня псевдоаристократична — з претензіями на всевідання — знудженість життям узагалі й зароблянням на життя зокрема. Я не доріс до розуміння, що цинізмом завжди

маскують нездатність зарадити собі — коротко кажучи, імпотенцію, і найбільше зусилля доводиться докладати до того, аби зневажати саме зусилля. Правда, я засвоїв крихту завжди корисної сократівської чесності — найбільшого дару нашій культурі від Оксфорду. Ця дещиця допомагала мені від випадку до випадку поступово усвідомлювати, що не можна обмежуватися бунтом проти свого минулого. Одного разу в колі друзів я зопалу наговорив багато чого прикрого про армію, а коли повернувся додому, раптом збагнув: саме мої тиради, які виголошував безкарно і від яких мій покійний батько, мабуть, перевертається в могилі, свідчать, що я й досі під його впливом. Річ у тому, що я не був природженим циніком. Став таким із потреби бунтувати. Відкинувши те, що ненавидів, я не знайшов того, що можна було б полюбити, тож удавав, що у світі ніщо не заслуговує на любов.

Я ступив у світ, добряче запасшись усім, що мало прирікати мене на невдачі. У батьковому панцирі основних понять не було Фінансової Обачності. Генерал завжди оплачував величезні, аж смішні рахунки в Ладброука[1.4], та й в офіцерському клубі витрачав захмарні суми, бо прагнув бути популярним і брак особистого шарму компенсував надміром спиртних напоїв. Заплативши податок на спадок і витратившись на адвокатів, я залишився з рештками батьківських грошей, на які годі було прожити. Хоч куди я пробував улаштуватися — чи то на дипломатичну, цивільну й колоніальну службу, чи то в банки, торговельні заклади та рекламні агенції, усюди вже з першого погляду робота видавалася понад міру передбачуваною й нудною. Я відбув

кілька співбесід, а що не вважав за потрібне симулювати палкий ентузіазм, якого в нас сподіваються від службовця-початківця, то всі ці спроби випали невдало.

Зрештою, я вчинив так само, як і незліченні оксфордські випускники з цілої низки поколінь: відповів на оголошення в «Таймс едьюкейшнл сапплмент»[1.5] і подався до абиякої приватної школи на сході Англії. Там зі мною побалакали й запропонували вчителювати. Згодом я дізнався, що в той час, коли до початку семестру залишалося три тижні, на цю роботу, крім мене, претендувало всього двоє випускників-редбриківців[1.6].

Масовий продукт середньої верстви суспільства — хлопці, яких я мав просвіщати, були нікудишні учні; кошмарне містечко могло в будь-кого викликати клаустрофобію; ну а найнестерпнішою річчю виявилась учительська кімната. Ідучи з неї на урок, я почував полегшу. Над нами, педагогами, понурою хмарою нависали нудьга й мертвотна обумовленість дальшого життя. Справдешня нудьга, а не вдавана модна хандра. Вона породжувала лицемір'я, святенництво, безсильну лють старих учителів, свідомих свого краху, і молодих, які дожидалися такого самого краху. Оті старигани наводили на думку проповідь під шибеницею. Достатньо було глянути на них — і йшла обертом голова, немовби цей погляд кинуто в бездонну яму людської марноти... Десь такі враження в мене були впродовж другого семестру в школі.

Несила мені марнувати життя, тиняючись у такій Сахарі. Що гострішало це відчуття, то виразнішав висновок: ота закостеніла бундючна школа — не що інше, як іграшковий

макет усієї Англії, й не вдасться його спекатися, якщо не виїдеш за кордон. Як на те, мені ще й набридла дівчина, з якою я зустрічався.

Мою заяву про звільнення прийняли з розумінням і з умовою, що я попрацюю ще до кінця навчального року. Я не раз натякав про свою непосидючість, ну а директор з першого ж разу виснував, що мене тягне до Сполучених Штатів чи домініонів.

— Я ще не вирішив остаточно, пане директоре.

— Як гадаю, ми могли б зробити з вас, Ерфе, непоганого вчителя. Та й ви, знаєте, могли б на нас добре вплинути. Ет, тепер пізно про це говорити.

— Мабуть, так. На жаль.

— Не схвалюю мандрів по закордонах. Раджу вам залишитися. Утім... *vous l'avez voulu, Georges Danton. Vous l'avez voulu*[1.7].

Дуже промовиста помилка в цитуванні.

У день мого від'їзду лив дощ. Мене переповнювало радісне збудження — дивовижно розкішне відчуття окриленості. Я не знав, куди подамся, зате знав, чого мені треба. Чужої землі, чужих людей, чужої мови і — тоді я ще не міг вбрати цю думку у слова — чужої таємниці.

РОЗДІЛ 2

Дізнавшись, що Британська рада[1.8] набирає працівників, у перших числах серпня я приїхав на Дейвіс-стрит. Співбесіду зі мною провадила завзята дама, схиблена на так званій

культурності, — по її словниковому запасі й манері зверхньо говорити можна було розпізнати вихованку Роудинської школи[1.9].

Дуже важливо, довірилася мені дама, щоб за рубежем «нас» репрезентували найдостойніші люди, але надто вже марудно давати оголошення про кожну вакансію й говорити з кожним претендентом; та й, зрештою, за кордоном доводиться обмежувати кількість персоналу. Ось тут дійшло до суті справи: можна розраховувати тільки на посаду шкільного вчителя англійської мови.

— Це вас не дуже лякає?

— Дуже, — відповів я.

Наприкінці серпня я на безбач дав оголошення в газеті. Мовляв, ладен виїхати хоч куди й робити хоч що. Надійшло кілька відгуків. Крім брошурок із нагадуваннями, що моя доля в руці Божій, було три чарівливі листи від голоштанних пройдисвітів, завжди готових поживитися чужим коштом. У четвертому йшлося про нещоденну, дуже добре оплачувану роботу в Танжері (чи знаєте ви італійську мову?). Я написав туди, але так і не дістав відповіді.

Наближався вересень, я помалу втрачав надію. Подумки бачив себе самого запертим у глухий кут, змушеним знову гортати осоружний «Едьюкейшнл саплмент» — безконечний сірий список безконечних сірих робіт. Що ж, одного ранку я таки повернувся на Дейвіс-стрит і спитав, чи є вчительська вакансія у Середземномор'ї. Моя знайома дама, яка неймовірно надуживала слова «дуже», «неймовірно» та «страшенно», пішла по папку. Сидячи в приймальні під цеглясто-помідорною

картиною Метью Сміта[1.10], я уявляв себе в Мадриді, Римі, Марселі, Барселоні... ба навіть у Лісабоні. За кордоном усе інше. Там не буде вчительської — і я писатиму вірші. Тим часом повернулася службовка. Їй страшенно прикро, але всі хороші місця вже зайнято. Ось що залишилося — запит із Мілана. Я заперечливо хитнув головою. Дама поспівчувала мені.

— Є ще ось це, останнє оголошення. Ми тільки-но його надрукували, — сказала вона й простягла мені витинок із газети.

ШКОЛА ІМЕНІ ЛОРДА БАЙРОНА, ФРАКСОС

Школа імені лорда Байрона (Фраксос, Греція) до початку жовтня оголошує вакансію молодшого викладача англійської мови. Претенденти повинні бути неодружені й мати диплом англійського філолога. Знати новогрецьку мову не обов'язково. Платня — еквівалент шестиста фунтів за рік. Передбачено контракт на два роки, його можна буде поновити. Затрати на проїзд компенсуються на початку й наприкінці контрактного терміну.

Службовка дала мені ще проспект, що нуднувато конкретизував оголошення. Фраксос — острів в Егейському морі, близько вісімдесяти миль від Афін. Школа імені лорда Байрона — «один із широко відомих пансіонів Греції, зорієнтований на зразок англійських ексклюзивних шкіл», — звідси й назва. Либонь, там є все, що має бути в такому навчальному закладі. В учителя не більш як п'ять уроків на день.

— Цю школу неймовірно вихваляють. А сам острів — просто-таки рай земний.

— А ви сама там бували?

Цій дамі десь під тридцять. Уроджена стара діва, така вже неприваблива, що через свої шикарні убори й надмірний макіяж геть жалюгідна, схожа на гейшу-невдачу. Та ні, вона не була на цьому острові, але всі так кажуть. Я ще раз прочитав оголошення.

— А чому вони так довго барилися?

— Як знаємо, вони вже мали якогось кандидата. Не від нас. Там вийшла якась жахлива плутанина.

Я знову глянув на проспект.

— Досі ми не добирали їм кандидатур, — вибачливо усміхнулася вона, виставивши завеликі зуби. — А тепер допомагаємо тільки з люб'язності.

У щонайліпшій, на яку тільки спромігся, оксфордській манері я спитав, чи можна запросити її на ленч.

Повернувшись додому, я заповнив бланк, який дамочка принесла до ресторану, зразу ж вийшов і вкинув його в поштову скриньку. З дивовижної примхи долі, того самого вечора я познайомився з Алісон.

РОЗДІЛ 3

Як на тодішні часи, коли ще не все дозволялося, і на свій вік, я набрався чималого досвіду в амурних справах. Дівчатам — принаймні певному їх різновиду — я подобався, мав автомашину (тоді мало хто зі старшокурсників міг таким похвалитися) і сякі-такі грошенята. Був не бридкий і, що найважливіше, козиряв своєю самотністю, а кожний джигун

знає, що така риса — безвідмовна зброя в завоюванні жінок. Мій спосіб полягав у тому, щоб спершу справити враження непередбачуваної, цинічної та збайдужілої людини, а тоді, на зразок фокусника, який несподівано видобуває кролика, виставити напоказ своє самотнє серце.

Хоч я не колекціонував перемог, та перед випуском з університету вже добрий десяток дівчат відділяв мене від втрати звання дівича. Однаково приємно було від любовних успіхів і від того, що романи тривали недовго. Як ото у вправного гольфіста, який зневажає свій вид спорту. Грає чи не грає — усе одно йому на добре виходить. Більшість моїх романів випадала на канікули, якнайдалі від Оксфорда, бо тоді на початку навчального року можна було безкарно втекти з місця злочину. Іноді якийсь тиждень-другий тривало набридливе листування, але невдовзі я ставив самотнє серце на місце, «набирався відповідальності перед собою й усім своїм життям» і надівав маску лорда Честерфілда. Навчився так само майстерно обривати зв'язки, як і встановлювати їх.

Усе це могло б видаватися — зрештою, так і було насправді — холодним розрахунком, але мною керувала не те що безсердечність, а нарцистична впевненість у перевагах такого стилю життя. Я хибно вважав любов'ю до свободи полегшу, з якою покидав дівчат. Чи не єдине можу сказати на свою користь — я дуже рідко брехав і, перш ніж роздягнеться котра вже з ліку жертва, старався, щоб вона усвідомила різницю між розвагою в ліжку й одруженням.

Згодом, на сході Англії, справа ускладнилася. Я почав залицятися до доньки одного зі старших викладачів. Вона

відзначалася типовою англійською вродою; як і я, ненавиділа провінцію й була начебто палка та жагуча. Запізно втямивши, що ця жагучість аж ніяк не безкорислива й дівчина хоче заміж, я розгубився. Нудило від думки, що вдоволення звичайнісінької тілесної потреби загрожує зіпсувати все моє життя. Якось одного вечора я мало не піддався цій Джанет, рідкісній дурепі, яку не кохав і не міг покохати. Довго мучив мене спогад про наше прощання у довжелезну липневу ніч — гіркі докори й ридання в автомашині на морському узбережжі. На щастя, я був певен — і вона знала про цю певність, — що Джанет не вагітна. Я поїхав до Лондона, твердо постановивши якийсь час триматися осторонь жінок.

Квартира на поверх нижче тої, що я винаймав на Рассел-сквері, більшу частину серпня стояла пустою, та однієї неділі там загрюкали двері, затупотіли ноги й зазвучала музика. У понеділок я розминувся на сходах з двома нецікавими на вигляд дівчатами й почув, що вони дуже вже коротко й немилозвучно вимовляють закрите «а» — як «е». Еге ж, австралійки. І ось настав вечір того дня, коли я мав ленч із міс Спенсер-Гейг, а була це п'ятниця.

Десь о шостій у мої двері хтось постукав. Виявилося, що це огрядніша з двох дівчат.

— Привіт. Я Марґарет. Живу внизу, — вона простягла руку. Я потиснув. — Дуже рада з тобою познайомитися. У нас вечірка з випивкою. Ти навідаєшся?

— Гм, я якраз...

— Навряд чи висидиш у себе, бо ми наробимо галасу.

Звичайна річ — запросити в гості сусіда, щоб потім не нарікав на гармидер. Я завагався, а тоді знизав плечима.

— Гаразд. Дякую.

— Чудово. О восьмій, га?

Вона вже була рушила від дверей, але обернулася.

— Ти прийдеш з дівчиною чи сам?

— Та ні, я тепер один.

— Ми цю справу залагодимо. Бувай.

І пішла. А я вже шкодував, що зголосився.

Почувши, що внизу зібралось доволі гостей, я зійшов туди. Сподівався, що всі страшненькі дівчата — а вони завжди приходять перші — уже мають кавалерів. Двері стояли навстіж. Перейшовши через невеличкий передпокій, я став на порозі, тримаючи напоготові подарунок — пляшку алжирського червоного вина — і шукаючи оком у набитій людьми кімнаті дівчат, яких учора зустрів на сходах. Галасливі чолов'яги з австралійським акцентом, шотландець у спідниці-кілті, кілька вихідців із карибських островів. Не для мене такий гурт. Я вже намірився вислизнути звідти, аж хтось увійшов і зупинився в мене за спиною.

Була це дівчина приблизно мого віку, з невеликим наплічником і важкою валізою, у світлому макінтоші, пом'ятому й поношеному. Її обличчя й руки покривала така засмага, яку можна набути тільки за кілька тижнів під південним пекучим сонцем. Вигоріле до білини довге волосся — незвична річ, бо за тодішньою модою дівчата носили зачіски, як у безпритульних хлопчиків. У цій прибулиці було щось німецьке чи данське — неначе й дитяче, сирітське, а однак

перверсійне та гріховне. Вона відступила назад і дала мені знак підійти, коротко, блідо й нещиро усміхнувшись.

— Чи не могли б ви знайти Меггі й попросити її вийти?

— Маргарет?

Вона кивнула. Я пропхався через переповнену кімнату й застав Маргарет на кухні.

— Привіт! Ти таки прийшов.

— Тебе там хоче бачити якась дівчина з валізою.

— От тобі й на! — відрубала Маргарет, обернувшись до жінки, яка стояла за нею.

Я відчув щось недобре. Моя знайома повагалася й поставила на стіл літрову пляшку пива, яку мала відкоркувати. Прилаштувавшись за пухкими широкими плечима Маргарет, я рушив за нею крізь юрбу.

— Алісон! Ти ж сказала, що приїдеш наступного тижня.

— Так, Меггі, але я витратила всі гроші, — сказала прибулиця, зробивши міну заблукалої дитини й кинувши на подругу винуватий і водночас викличний погляд. — Чи повернувся Піт?

— Ні, — відповіла Меггі й додала, застережливо стишивши голос: — Але тут Чарлі та Білл.

— Oh merde![1.11] — спересердя кинула засмагла дівчина. — Мені конче треба викупатися.

— Чарлі налив у ванну по вінця води й повкидав туди пиво, щоб охололо.

Алісон зажурилася.

— Можете скористатися моєю ванною, — утрутивсь я. — Я живу на поверх вище.

— Так? Алісон, познайомся, це...

— Ніколас.

— Ой, справді? Я тільки-но приїхала з Парижа.

Я зауважив, що з Маргарет вона говорить майже як австралійка, а зі мною — майже як англійка.

— Звісно. Я проведу вас.

— Спершу візьму щось переодягнутися.

Щойно вона зайшла до кімнати, пролунали вигуки.

— Привіт, Еллі! Де ти була?

До Алісон підійшло кілька австралійців, і кожного вона цмокнула. Маргарет, одна з тих товстюлок, які люблять опікуватися худорлявенькими, зразу ж відсунула їх убік.

Алісон принесла одягу на зміну, й ми рушили вгору.

— Господи Ісусе, — сказала вона. — Оті ще мені австралійці.

— Де ви побували?

— Усюди. У Франції. В Іспанії.

Ми ввійшли до мого помешкання.

— Я вижену з ванни павуків, а ви тим часом випийте чарку. Он там знайдете.

Коли я повернувся, Алісон стояла зі скляночкою віскі в руці. Знову вимушено усміхнулася, за мить ця усмішка щезла. Я допоміг їй скинути плаща. Від цієї дівчини відгонило французькими духами — ядучими, як карболка, а світло-жовта сорочка була заяложена.

— Ви внизу живете?

— Ага. Винаймаємо у складчину.

Алісон мовчки підняла склянку. Широко розставлені сірі очі — єдина невинна річ на позначеному зіпсутістю обличчі —

свідчили, що тільки через обставини, а не через якусь рису характеру довелося набратися твердості, навчитися давати собі раду, причому справляти враження безрадної. Її голос, забарвлений ледь відчутним австралійським і не зовсім англійським акцентами, змінював відтінки — то різкість, то бридка носовитість, то напрочуд пікантно-масна безпосередність. Химерна дівчина, ходячий оксиморон.

— Ти сам? Тобто на цій вечірці?

— Сам.

— Складеш мені сьогодні компанію. Гаразд?

— Гаразд.

— То повернися хвилин за двадцять. Забереш мене.

— Та я тут почекаю.

— Волю, щоб ти пішов туди, а тоді повернувся.

Ми по-змовницьки усміхнулись одне одному. Я подався до гурту. Там до мене підійшла Марґарет. Здавалося, тільки на те й чекала.

— Ніколасе, з тобою дуже хоче познайомитися одна мила англійчка.

— Боюся, що на мене вже накинула оком твоя подруга.

Оглянувшись на всі боки, вона потягла мене до передпокою.

— Як би тобі сказати... Алісон... Це наречена мого брата. А сьогодні сюди прийшло кілька його приятелів.

— Ну то й що?

— Вона завжди встряє в якийсь клопіт.

— Досі нічого не розумію.

— Попросту я не хочу скандалу. Раз уже було таке.

Я був ні в сих ні в тих.

— Є такі люди, які замість когось влаштовують сцени ревностів, — пояснила Марґарет.

— Не дозволю собі нічого поганого, — пообіцяв я.

Хтось покликав її до кімнати. Марґарет не була певна, що до мене дійшли її слова, й, мабуть, махнула рукою на цю справу.

— То ми умовилися. Ти мене зрозумів?

— Цілком.

Дівчина глянула на мене як на шмаркача, понуро кивнула й пішла. Постоявши зо двадцять хвилин біля дверей, я непомітно вибрався на сходовий майданчик і зійшов на свій поверх. Подзвонив. Довга тиша, аж нарешті за дверима обізався голос:

— Хто там?

— Минуло двадцять хвилин.

Двері відчинилися. Алісон зібрала волосся у вузол і закуталася рушником. До чорноти засмаглі плечі й ноги. Вона метнулася до ванної. Забулькотіла вода в зливному отворі.

— Мене попередили, щоб я до тебе не липнув! — гукнув я через двері.

— Хто? Меггі?

— Вона каже, що не хоче сварок і бійок.

— Задрипана корова. Може стати моєю зовицею.

— Я знаю.

— Вона вивчає соціологію. У Лондонському університеті. — На мить замовкнувши, Алісон додала: — По-дурному виходить, правда ж? Ото поїдеш кудись і гадаєш, що тим часом люди змінюються, а вони такі самі, як були.

— Що ти хочеш сказати?

— Почекай хвилинку.

Я чекав кілька хвилин. Нарешті двері відчинилися, Алісон вийшла у простенькій білій сукні. Знову розпустила волосся й без косметики стала вдсятеро гарніша.

Вона злегка прискалилася, закусивши губу.

— Як я тобі?

— Ти королева балу, — збентежившись від її невідривного погляду, відповів я. — Зійдемо вниз?

— А може, ще краплинку наллеш?

Я налив більш ніж краплю. Дивлячись, як віскі струменить у склянку, вона проказала:

— Не знаю, чому мені страшно. Чому мені страшно?

— Кого ти боїшся?

— Не знаю. Мабуть, Меггі. Хлопців. Моїх любих забіякуватих земляків.

— Ти про той скандал?

— Боже мій! Дурнувятий випадок. На вечірці був милий хлопець з Ізраїлю, ми тільки цілувалися. Ото й усе. Ну а Чарлі нашептав Пітові, вони вдвох учинили бучу і... Господи. Знаєш, як воно буває з отими «справжніми мужчинами».

Унизу я на якийсь час опинився осторонь Алісон. Її оточив цілий гурт. Я приніс спиртного й передав їй чарку через чиєсь плече, коли мова йшла про Канн, Колліур і Валенсію. У сусідній кімнаті зазвучала джазова музика, і я зазирнув туди з порога. За темними постатями танцюристів у вікні видніли присмеркові дерева на тлі блідо-бурштинового неба. Я гостро відчував, які чужі мені всі ці люди на забаві. Із кутка кімнати мені несміло й штучно усміхалася з-під окулярів короткозора дівчина з невиразним м'яким обличчям — одна з тих сентиментально-

інтелектуальних створінь, яким на роду написано стати здобиччю й жертвою тупого негідника. Вона стояла самотою, і я здогадався, що це і є та мила англійчка, яку Марґарет мені ладила. Губи намазюкані надто вже яскравою помадою; такими дівчатами хіба що плоти городити. Сахнувшись від неї, як від краю прірви, я підійшов до книжкової полиці, узяв щось у м'якій палітурці, усівся на підлозі й удав, що читаю.

Біля мене стала навколішки Алісон.

— Щось я захмеліла. Ой, те віскі. Хильни-но ось цього.

То був джин. Вона теж сіла на підлогу. Дивлячись на неї збоку, я похитав головою. На гадку спала бліда англійка з наквацьованими криваво-червоними вустами. Алісон принаймні жива людина. Нехай різка й груба, зате жива.

— Я радий, що ти сьогодні приїхала.

Посьорбуючи джин, вона кинула на мене оцінним оком.

Я спробував з іншого кінця.

— Ти читала ось цю книжку?

— Облишмо велемудрі балачки. К бісу літературу. Ти розумник, я красуня. А тепер поговорімо про те, хто ми насправді.

Її сірі очі чи то кпили, чи то кидали виклик.

— А Піт хто?

— Він пілот. — Алісон назвала відому авіакомпанію. — Час від часу ми злягаємося. Ото й усе.

— Ага.

— Тепер він перекваліфіковується у Штатах. — Вона втупилася в підлогу, на якусь мить ставши зовсім іншою,

серйознішою. — Меггі набрехала про заручини. Ми не такі, — спідлоба зиркнула на мене дівчина. — Ми вільні люди.

Кого вона має на увазі — мене чи її нареченого? Чи стає в позу, кажучи про волю й свободу, а чи справді так гадає?

— Де ти працюєш?

— Усюди потроху. Переважно в приймальнях.

— У готелях?

— Де хоч, і в готелях також, — наморщила носа Алісон. — Тепер мене беруть на нову роботу. Стюардесою. Тому-то я й поїхала на кілька тижнів до Франції та Іспанії — вправлятися в мовах.

— Чи можна завтра запросити тебе кудись?

З'явився кремезний австралієць років тридцяти з гаком і сперся на одвірок.

— Чарлі! — крикнула Алісон. — Цей хлопець тільки дозволив мені помитися в його ванні. Це дрібниця.

Чолов'яга повагом кивнув і застережливо звів угору грубого пальця. Відштовхнувшись від одвірка, він випростався й пішов геть непевною ногою.

— Чарівливий хлопець.

Алісон глянула на свою долоню.

— Чи сидів ти два з половиною роки в японському таборі для військовополонених?

— Ні. Чого б то?

— А Чарлі сидів.

— Бідолашний Чарлі.

Ми змовкли.

— Еге ж, австралійці — неотесані простаки, зате англійці — зарозумілі жевжики.

— Якщо ти...

— Я піджартовую з Чарлі, бо він закохався в мене й любить такі жарти. Але ніхто інший не сміє кпити з нього при мені.

Знову запала мовчанка.

— Пробач.

— Нема за що.

— Є за що. За те, що я умовлявся з тобою на завтра.

— Ні. За твоє ставлення до Чарлі.

Хоч я і образився за цей урок мистецтва не чванитися, та потроху Алісон спонукала мене розговоритися про самого себе — ставила прямі, грубуваті питання й слухати не хотіла пустопорожніх слів. Я розповів, що таке бути генеральським сином, описав свою самотність — цього разу не красувався, а старався якнайліпше пояснити свою сутність. У цій дівчині я відкрив дві риси. По-перше, за її жорсткістю й прямою крився великий талант лестити чоловікам, укоськувати їх і дипломатично поводитися в сексуальних справах. По-друге, її дар зачаровувати полягав і у щирості душі, і в незаперечній вірі в красу і привабливість свого тіла та обличчя. Зовсім не по-англійському Алісон могла раптово блиснути правдивим словом, серйозною думкою й напливом зацікавлення.

Я замовк. Відчував, що вона спостерігає за мною. За якусь мить глянув на її обличчя зі скромним задумливим виразом. Зовсім інша особистість.

— Алісон, ти мені подобаєшся.

— Мабуть, ти мені теж. Маєш гарні уста, як на жевжика.

— Ти перша австралійська дівчина в моєму житті.

— Джонні Бульчик ти мій бідолашний.

Усі лампи, крім однієї тьмяної, вже давно згашено, і захмелені гості, як зазвичай буває, попарно примостилися на всіх меблях і на кожному клапті підлоги. Вечірка розпалася на парочки. Меггі кудись запропастилася, Чарлі поринув у мертвий сон на підлозі у спальні. Я танцював із Алісон, наші тіла невпинно наближались одне до одного. Я поцілував її волосся, тоді шию. Стиснувши мені руку, дівчина пригорнулася до мене.

— Може, підемо наверх?

— Іди перший. За хвилинку буду.

Вона вислизнула з обіймів, і я рушив додому. Алісон з'явилася за десять хвилин. Насторожено усміхаючись, зодягнена в біле, вона стояла на порозі — маленька й худенька, невинна й зіпсута, шорстка й ніжна, бувала початківка.

Увійшла. Я замкнувся, й ми цілувалися хвилину, дві, у п'яті, спершись на вхідні двері. Раптом долинули чийсь кроки, хтось двічі різко стукнув. Алісон затиснула мені рота долонею. Знову подвійний стук. І знову. Вагання. Калатання сердець. Щораз тихший звук кроків.

— Іди до мене, — сказала вона. — Ну ж бо.

РОЗДІЛ 4

Я прокинувся вранці, доволі пізно. Вона ще спала, відвернувшись від мене оголеною брунатою спиною. Запаривши каву, я приніс чашки до спальні. Тим часом Алісон

прокинулася й видивлялася на мене з-понад краю ковдри. На цей холодний, відчужений погляд ніяк не вплинула моя усмішка. Раптом дівчина відвернулася й натягла на голову покривало. Прилаштувавшись біля неї, я став незграбно випитувати, у чому річ, але голова й далі ховалася під покривалом, тож нічого іншого не залишалось, крім як облишити попліскування, погладжування та вмовляння й узятися до пиття кави. За якусь хвилину Алісон сіла, попросила сигарету й спитала, чи можна позичити їй сорочку. Не дивилася мені у вічі. Накинула сорочку, пішла до ванної, повернулася, забралася в постіль і відмахнулася від мене, труснувши волоссям. Я вмовився в ногах і дивився, як вона п'є каву.

— Що з тобою?

— Чи знаєш, скільки мужчин у мене було за останні два місяці?

— П'ятдесят?

Вона не усміхнулася.

— Якби п'ятдесят, то я була б порядна професіоналка.

— Випий іще кави.

— Учора, коли минуло півгодини після нашого знайомства, мені спало на думку: якби я була розпусниця, то пішла б з цим типом до ліжка.

— Красенько дякую.

— Я розпізнала тебе по тому, як ти говориш.

— І хто ж я?

— Типовий любитель позбавляти дівчат цноти.

— Не будь смішна.

Запала тиша.

— Учора я нахлисталася, — обізвалася Алісон. — Дуже вже втомлена була. — Обвівши мене довгим поглядом, вона похитала головою й заплющила очі. — Вибачай. Ти милий. Дуже милий у ліжку. А тепер що буде?

— Я не звик думати про наслідки.

— А я звикла.

— Це ж не злочин. Просто ти довела сама собі, що не варто виходити заміж за цього пілота.

— Мені двадцять три роки. А тобі?

— Двадцять п'ять.

— Ти ще не усвідомив, що твоє «я» — це твоє оточення? Ще не втямив, що так було, є й завжди буде? Я це вже втямила — про себе саму. До гробу залишуся дурнуватою австралійською хвойдою.

— Перестань.

— Зараз скажу тобі, що тепер робить Піт. А пише він мені от що: «Минулої п'ятниці я підчепив одну мавпу й побавився з нею у вузамару[1.12]».

— А що воно таке?

— Це означає: «Ти теж маєш право переспати з ким захочеш». — Алісон подивилась у вікно. — Усю цю весну Піт і я прожили разом. Бачиш, ми розуміємося одне з одним. Коли не в ліжку, відчуваємося як брат і сестра. — Вона скося глянула на мене крізь хмару тютюнового диму. — Де тобі зрозуміти, що це таке — прокинутися в ліжку з кимсь таким, кого вчора вперше побачила... Це означає щось втратити. Не тільки те, що доводиться втрачати дівчатам.

— Або ж набути.

— Господи, та що ми можемо набути? Ану скажи, хлопче.

— Досвід. Насолоду.

— Чи казала я, що мені дуже подобаються твої вуста?

— Кілька разів.

Алісон придушила сигарету й знову сіла.

— Знаєш, чому мене на плач тягне? Бо я таки вийду заміж за Піта. Щойно він повернеться, зразу ж і вийду. Піт — це найбільше, на що я заслужила.

Спершись на стіну, вона сиділа в завеликій сорочці — маленький хлопчурик із болісним виразом на обличчі. Вдивлялася в мене, вдивлялася в покривало, поринувши в безмовність.

— У тебе дух занепав. Це тимчасове.

— Той дух падає зразу, коли тільки задумуюся. Коли, прокинувшись, бачу, хто я й що я.

— У тисяч дівчат таке саме.

— Я не тисячі. Я — це я. — Алісон скинула сорочку через голову й знову забралася під ковдру. — Як тебе звуть? Скажи своє прізвище.

— Ерфе. Е-ер-еф-е.

— А моє — Келлі. Твій татко справді був генерал?

— Справді.

Глузливо, трохи несміло відкозирнувши, вона простягла засмаглу руку. Я присунувся до неї.

— Вважаєш мене хвойдою?

Напевно, саме тоді, дивлячись на неї зблизька, я зробив вибір. Адже міг сказати те, що мав на думці: «Так, вважаю

хвойдою, навіть іще кимсь гіршим, бо користаєш зі своєї розпусності. Ліпше я послухався б твоєї майбутньої зовиці». Якби я сидів чи стояв трохи далі від Алісон, в іншому кінці кімнати, щоб уникнути її погляду, то, мабуть, здобувся б на таку брутальність. Але ці сірі, проникливі, вічно невинні очі благали від мене правди й тим самим змушували брехати.

— Ти мені подобаєшся. Йй-бо, дуже подобаєшся.

— Ляж у ліжко і обніми мене. Більш нічого. Тільки обніми.

Я забрався в ліжко та обняв її. А тоді вперше в житті кохався із заплаканою жінкою.

Алісон іще не раз просльозилася тої першої суботи. Десь о п'ятій годині вона спустилася до Меггі й повернулася з почервонілими від плачу очима. Майбутня зовиця сказала їй забиратися з помешкання. За півгодини до нас прийшла ще одна співмешканка — Енн, одна з тих нещасниць, у яких від ніздрів до підборіддя рівненька площина. Меггі вийшла, а перед тим поставила вимогу, щоб за той час Алісон забрала свої манатки. Отож ми перенесли ці речі до мене. Я побалакав з Енн. Вона по-своєму — спокійно й доволі манірно — зайшла у співчуттях до Алісон далі, ніж я міг сподіватися. Меггі відверто, мало не демонстративно закривала очі на всі братові вади.

Кілька днів Алісон виходила з оселі тільки вночі, побоюючись Меггі. Чомусь сприймала її як ненависний, досі могутній бастион незламної австралійської чесноти на трясовині розтлінної Англії. Я ходив по харчі, ми балакали, спали, кохалися, танцювали, в будь-яку пору дня і ночі варили щось їстівне — двоє під одним дахом — *sous les toits*,

опинившись далеко поза звичним часом і насупленим лондонським світом за вікнами.

Алісон завжди була жіночна; на противагу багатьом англійським дівчатам, вона ніколи не зраджувала своєї статі. Не вродливиця, часто навіть негарна, Алісон мала зграбну хлоп'ячу фігурку, вміла гарно, по-сучасному вдягатися, виробила граційну ходу; і вся ця цілість видавалася значно привабливішою, ніж її окремі складники. Бувало, я сидів в автомобілі й дивився, як вона йде хідником, зупиняється, переходить вулицю й прямує до мене. Тоді в цієї дівчини був просто-таки чудовий вигляд. Та коли вона сиділа поруч мене, незрідка в її зовнішності вражало щось пустопорожнє, щось від розпещеної дитини. Ну а зблизька завжди спантеличувала мене: якоїсь миті мало не потвора, але вистачало одного руху, зміни виразу на обличчі, повороту голови — куди й щезала потворність. Перш ніж вийти в місто, Алісон накладала на повіки насичені тіні, які пасували до частенько викривлених у понурій гримасі губ, справляли враження, що її побито до синців, й викликали мимовільне бажання дати ще дужчого прочухана. Чоловіки завжди й усюди звертали увагу на цю дівчину: на вулиці, в ресторанах, у пабах, — і вона це знала. Я звик спостерігати, як її пасуть очима. Вона належала до тих жінок, — рідкісних навіть серед красунь, — які вже від народження оточені ореолом сексуальності, усе життя мають зв'язки з мужчинами й дуже зважають на їхню зустрічну поведінку. І таку властивість відчують усі, навіть тюхтії-підкаблучники.

Без макіяжу Алісон була простіша й звичайніша. У перші дванадцять годин після пробудження поводитися не дуже примхливо, та все одно завжди носила в собі щось непередбачуване й неясне. Годі було вгадати, коли вона почепить оту вишукану, розмальовану синцями маску. Могла палко віддатися в ліжку, а тоді позіхнути у найневідповіднішу мить. Могла від ранку до ночі прибирати, варити й прасувати, а тоді три-чотири дні поспіль по-богемному вилежуватися на підлозі біля каміна й читати «Короля Ліра», щось із Гемінгвея, детектив та жіночі журнали, причому все нараз — почергово по уривку з кожного видання. Вона робила що заманеться, а тоді вже шукала мотиву чи виправдання.

Одного разу Алісон принесла дорогу авторучку.

— Це вам, месє.

— Не варто таке дарувати.

— Не переймайся. Я її поцупила.

— Поцупила?!

— Я все краду. А ти й досі не знав?

— Усе?!

— Ніколи не роблю такого в крамничках. Тільки в універмагах. Там товар сам липне до рук. Гей, не корч такої згіршеної міни.

— Я не корчу.

Та я справді згіршився. Стояв із тим подарунком як дурень із писаною торбою.

— Це просто хобі, розвага, — підсміхнулась Алісон.

— Буде тобі розвага, коли засядеш на півроку в Голловеї.

Вона налила собі віскі.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ